

ALEKSANDAR
MEKOL SMIT

MORALNE
POUKE ZA LEPE
DEVOJKE

Prevela
Tatjana Milosavljević

■ Laguna ■

Naslov originala

Alexander McCall Smith

MORALITY FOR BEAUTIFUL GIRLS

Copyright © Alexander McCall Smith, 2001

Translation copyright © 2021 za srpsko izdanje, LAGUNA

Posvećeno Džin i Ričardu Denisonu

Sadržaj

Prvo poglavlje SVET POSMATRAN TUĐIM OČIMA.....	9
Drugo poglavlje DEČAK U NOĆI.....	24
Treće poglavlje PRIČE IZ RADIONICE.....	32
Četvrto poglavlje POSETA DOKTORU MOFATU.....	45
Peto poglavlje ČOVEK IZ VLADE.....	51
Šesto poglavlje POD NOVOM UPRAVOM.....	71
Sedmo poglavlje DEVOJČICA SA TRI ŽIVOTA.....	77
Osmo poglavlje NIZAK NIVO SEROTONINA.....	89
Deveto poglavlje U SIROTIŠTU.....	102

Deseto poglavlje	
ČINOVNIKOVA PRIČA	113
Jedanaesto poglavlje	
MMA POTOKVANE IZLAZI U SUSRET.....	127
Dvanaesto poglavlje	
PORODIČNI BIZNIS	135
Trinaesto poglavlje	
SUDIJA ZA LEPOTU	151
Četrnaesto poglavlje	
BOG JE ODLUČIO DA BOCVANA IMA SUVU KLIMU	162
Petnaesto poglavlje	
ŠTA ŽELITE OD ŽIVOTA?	172
Šesnaesto poglavlje	
KUVAROVA PRIČA	187
Sedamnaesto poglavlje	
SJAJNA DEVOJKA	198
Osamnaesto poglavlje	
PRVI KORAK.....	207
Devetnaesto poglavlje	
REČI ZA AFRIKU	216
O autoru.....	223

Prvo poglavlje

SVET POSMATRAN TUĐIM OČIMA

Mma Ramocve, ćerka pokojnog Obeda Ramocvea iz Močudija, u okolini Gaborona u Bocvani, u Africi, verila se po svim propisima s gospodinom Dž. L. B. Matekonijem, sinom počivšeg Pumfamiliaritsea Matekonija iz Tlokvenga, zemljioradnika i kasnije glavnog poslužitelja u Upravi željeznica. Svi su mislili kako su dobar par; ona, osnivačica i vlasnica jedine detektivske agencije namenjene ženama ali i svima ostalima; on, vlasnik *Brzih motora Tlokvenga* i, po opštem uverenju, jedan od najboljih auto-mehaničara u Bocvani. Uvek je dobro, govorili su ljudi, kada supružnici imaju nezavisne interese. Tradicionalni brakovi, u kojima muž donosi sve odluke i drži pod kontrolom najveći deo imetka domaćinstva, možda su i bili dobri za žene koje vreme žele da provode kuvajući i vodeći računa o deci, ali vremena su se promenila i za obrazovane žene, koje žele da postignu nešto u životu, nesumnjivo je bolje kad se oboje supružnika bave nekim poslom.

Bilo je mnogo primera takvih brakova. Recimo, brak Mme Maketetse, koja je otvorila malu fabriku specijalizovanu za

proizvodnju kaki-šortseva za školske uniforme za dečake. Posao je započela u teskobnoj, zagušljivoj sobi u stražnjem delu svoje kuće, ali kad je zaposlila rođake da kroje i šiju za nju, izgradila je jedan od najboljih biznisa u Bocvani, a njeni kaki-šortsevi su se izvozili u Namibiju uprkos žestokoj konkurenciji koju su predstavljale velike fabrike konfekcije u Kejptaunu. Udala se za gospodina Sedrika Maketetsea, koji je vodio dve prodavnice pića u Gaboronu, prestonici Bocvane, a nedavno je otvorio i treću, u Frensistaunu. Lokalne novine su tu prigodu propratile pomalo neprijatnim člankom zvučnog naslova: *Proizvođačica šortseva prišla se za trgovca pićem*. Oboje su bili članovi Trgovinske komore, a svima je bilo više nego jasno da se gospodin Maketetse neizmerno ponosi poslovnim uspesima svoje supruge.

Razume se, žena na čelu uspešnog biznisa morala je pripaziti da muškarac koji joj se udvara nije od onih koji naprosto traže način da provedu ostatak života u luksuzu. Bilo je mnogo takvih slučajeva i Mma Ramocve je uočila da su posledice takvih brakova gotovo neizbežno kobne. Muškarac bi propio ili prokockao profit preduzeća svoje žene, ili bi pokušao da upravlja njime i tako ga upropastio. Muškarci imaju smisla za biznis, smatrala je Mma Ramocve, ali žene ga nemaju ništa manje od njih. Pri tome su po prirodi štedljivije; moraju da budu, dok pokušavaju da vode domaćinstvo s veoma ograničenim kućnim budžetom i nahrane uvek gladna dečja usta. Deca, činilo se, baš mnogo jedu i ne možeš nakuvati dovoljno bundeve ili žitne kaše da im napuni stomaciće u kojima krči. Što se muškaraca tiče, kao da nikad nisu srećniji nego kad se do mile volje najedu sku-pog mesa. Sve je to bilo vrlo obeshrabrujuće.

„Biće to dobar brak“, govorili su ljudi čuvši za njenu veridbu s gospodinom Dž. L. B. Matekonijem. „On je muškarac u

koga možeš da se pouzdaš, a ona veoma dobra žena. Srećno i zadovoljno će voditi svak svoj posao i zajedno će ispijati čaj.“

Mma Ramocve je bila svesna ovog opšteg mišljenja o njenoj veridbi i u potpunosti ga je delila. Posle katastrofalnog braka s Noteom Mokotijem, džez trubačem i nepopravljivim ženskarošem, beše odlučila da se, uprkos tome što su je mnogi prosili, neće više udavati. Štaviše, odbila je gospodina Dž. L. B. Matekonija prvi put kad ju je zaprosio, da bi šest meseci kasnije prihvatila njegovu ponudu. Shvatala je, naime, da najbolji test za potencijalnog supruga ne obuhvata ništa više od jednog jedinog pitanja, koje svaka žena – ili barem svaka žena koja ima dobrog oca – može da postavi i na koje će u dubini duše uvek znati odgovor. Postavila je sebi to pitanje u vezi s gospodinom Dž. L. B. Matekonijem, a odgovor je bio nedvosmislen.

„Šta bi moj pokojni tata mislio o njemu?“ rekla je sebi. Upitala se to pošto je prihvatila bračnu ponudu gospodina Dž. L. B. Matekonija, onako kako se neko možda upita da li je dobro skrenuo na raskršću. Sećala se i gde se nalazila kad je postavila sebi to pitanje. Šetala se predveče u blizini brane, jednom od onih staza što krivudaju kroz kržljave trnovite akacije. Najednom je zastala, pogledala u nebo, u to bledo, razvodnjeno plavetnilo koje se nailaskom sutona naglo šaralo bakarnocrvenom. Bilo je to tiho doba dana i bila je sasvim sama. Stoga je pitanje izgovorila naglas, kao da tamo negde ima nekoga da ga čuje.

Gledala je u nebo napola očekujući da gore ugleda odgovor. Ali, naravno, nije ga bilo, a i znala ga je i zapravo nije ni bilo potrebe da ga traži. U njenom umu nije bilo ni najmanje sumnje da bi Obed Ramocve, koji se za vreme svog rada u onim dalekim rudnicima nagledao svakoja-kih ljudi i znao je sve njihove mane, imao dobro mišljenje

o gospodinu Dž. L. B. Matekoniju. A ako je već tako, tada ona ne bi trebalo da ima nikakvih bojazni u vezi sa svojim budućim mužem. Biće dobar prema njoj.

Sedeći sada u kancelariji *Prve damске detektivske agencije* sa svojom pomoćnicom, Mmom Makuci – koja je diplomirala na Bocvanskom koledžu za sekretarice kao najbolja u svojoj klasi – razmišljala je o odlukama koje će je predstojeći brak s gospodinom Dž. L. B. Matekonijem primorati da donese. Najpreče je, dabome, bilo pitanje gde će da žive, ali o tome su prilično brzo odlučili; kuća gospodina Dž. L. B. Matekonija, nedaleko od Kluba Odbrambenih snaga Bocvane, koliko god je bila lepa sa svojom starom kolonijalnom verandom i sjajnim limenim krovom, nije bila podesna kao njena kuća u Zebrinoj ulici. Imala je vrlo malo okućnice – u stvari, ništa više od malo prašnjavog dvorišta pred ulaznim vratima – dok se kuća u Zebrinoj ulici ponosila nekolikim stablima papaje, krošnjatim akacijama, kao i bujnom lejom sočnih žutih lubenica.* I ne samo to, nego i spartanski hodnici i neudobno nameštene sobe gospodina Dž. L. B. Matekonija nisu bili baš naročita preporuka, pogotovo u poređenju s njenom sopstvenom kućom. Uz to, silno bi je rastužilo da se mora lišiti svoje dnevne sobe, s njenim udobnim tepihom na crveno lakiranom betonskom podu, kaminom sa spomen-tanjirom sa slikom ser Seretsea Kame, vrhovnog poglavice, državnika i prvog predsednika Bocvane, i

* Reč je o lubenicama *lerotse*, koje po svemu liče na uobičajene lubenice, sem što su žute od svetlonarandžaste boje i mnogo manje slatke, pa su po ukusu bliže krastavcu. Od njihove pulpe, sirkovog brašna, dva dela kiselog mleka i jednog dela vode pravi se veoma ukusna gusta kaša – *bogobe* ili *slap-pap* – po strukturi slična pireu od krompira, koja se služi kao prilog jelima od mesa i spada u najomiljenija nacionalna jela u Bocvani. (Prim. prev.)

starom šivaćom mašinom u uglu, onom na pedalu, koja je radila tako dobro, i to čak i onda kad nestane struje i one savremenije šivaće mašine odreda utihnu.

No nije morala ni da potroši mnogo reči na to. U stvari, odluku u prilog Zebrinoj ulici čak nije bilo potrebno posebno naglašavati. Pošto je Mma Potokvane, nadzornica sirotišta, ubedila gospodina Dž. L. B. Matekonija da usvoji dvoje siročadi, dečkića i njegovu sestru invalida, deca su se odmah smestila kod Mme Ramocve. Posle toga se podrazumevalo da će uskoro cela porodica stanovati u Zebrinoj ulici. Gospodin Dž. L. B. Matekoni će privremeno nastaviti da živi u svojoj kući, ali će svakodnevno dolaziti na večeru u Zebrinu ulicu.

To je bio lakši deo dogovora. Preostajalo je još pitanje posla. Dok je sedela za svojim pisaćim stolom posmatrajući Mmu Makuci kako preslaže papire u ormariću za arhivu u njihovoj maloj kancelariji, misli Mme Ramocve bile su obuzete teškim zadatkom koji je stajao pred njom. Odluka nije bila nimalo laka, ali donela ju je i moraće da stisne srce i sprovede je u delo. U poslu je to naprosto tako.

Jedno od osnovnih pravila poslovanja glasi da ne treba nepotrebno duplirati poslovni prostor. Kad se ona i gospodin Dž. L. B. Matekoni venčaju, imaće dve firme, s dva zasebna lokala. Delatnost im se veoma razlikovala, naravno, ali *Brzi motori Tlokvenga* imali su mnogo kancelarijskog prostora i bilo je više nego logično da Mma Ramocve preseli svoju agenciju tamo. Pomno je pregledala zgradu gospodina Dž. L. B. Matekonija i čak se posavetovala s lokalnim preduzetnikom.

„Ma neće biti nikakvih problema“, rekao joj je ovaj pošto je pregledao garažu i kancelarije. „Tamo s druge strane mogu da umetnem nova vrata. Tako će vaši klijenti moći da dolaze i odlaze a da ne prolaze kroz barice mašinskog ulja u radionici.“

Kombinovanje dveju firmi omogućilo bi Mmi Ramocve da svoju sopstvenu kancelariju izda u najam, a prihod ostvaren na taj način mnogo će značiti. Ovog časa, bolna istina je glasila da *Prva damska detektivska agencija* naprosto ne zarađuje dovoljno. Nije da nisu imale klijenata – jer je njihov priliv bio nepresušan – ali detektivski posao je zahtevao strahovito mnogo vremena, a ljudi naprosto nisu imali od čega da plate uslugu ako bi im zaračunala realnu satnicu. Dve ili tri stotine pula za razrešenje neizvesnosti ili pronalaženje nestale osobe nije bila velika suma i obično je vredelo izdvojiti je, ali nekoliko hiljada pula za isti posao bio je već sasvim drugi par cipela. Sumnja je bila prihvatljivija od izvesnosti ako se razlika između to dvoje ogledala u velikoj sumi novca.

Posao je mogao propasti čak i da nije bilo plate koju je Mma Ramocve morala da daje Mmi Makuci. Prvobitno ju je zaposlila kao sekretaricu, na temelju pretpostavke da svaka firma koja želi da je ozbiljno shvate mora imati sekretaricu, ali vrlo brzo je saznala da se iza onih velikih naočara skrivaju brojni talenti. Tako je Mma Makuci avanzovala u detektivsku pomoćnicu, i taj položaj joj je doneo status za kojim je toliko žudela. Međutim, Mma Ramocve je smatrala da je dužna da joj istovremeno i podigne platu, što je tekući račun agencije odvelo u još veći minus.

Porazgovarala je o tome s gospodinom Dž. L. B. Matekonijem, koji se složio s njenim mišljenjem kako nema velikog izbora.

„Nastaviš li ovako“, reče joj ozbiljnim glasom, „bankrotiraćeš. Znam firme kojima se baš to dogodilo. Imenuju im nekoga ko se zove stečajni upravnik. A taj ti je kao lešinar, samo kruži. Vrlo je loše kad neku firmu snađe takvo šta.“

Mma Ramocve zacokta. „Neću da mi se to desi“, reče ona. „Bio bi to žalostan kraj moje firme.“

Turobno su se zgedali. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je prvi progovorio. „Moraćeš da je otpustiš“, reče. „Bivalo je da moram da otpustim nekog mehaničara. Nije lako, ali tako je to u poslu.“

„Bila je tako srećna kad sam je unapredila“, odvrati tiho Mma Ramocve. „Ne mogu sad naprećac da joj saopštiti kako više nije detektivka. Ona nema nikog od porodice ovde u Gaboronu. Njeni su svi gore u Bobonongu. I puka su sirotinja, koliko znam.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni odmahnu glavom. „Ima mnogo siromašnih ljudi“, reče. „I mnogi od njih se teško zloplate. Ali nijedna firma ne živi od vazduha. To svi znaju. Moraš da sabereš ono što unosiš i onda odbiješ od toga ono što trošiš. Razlika predstavlja profit. U tvom slučaju, ispred tog broja stoji minus. A ne možeš da...“

„Ne mogu“, upade mu u reč Mma Ramocve. „Ne mogu sada da je otpustim. Kao majka sam joj. Silno želi da bude detektivka i vredna je kao crv.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni obori pogled. Podozreo je kako Mma Ramocve očekuje od njega neki predlog, ali nije bio siguran šta da kaže. Očekuje li da joj dâ novac? Želi li da on podmiri račune *Prve damske detektivske agencije*, mada mu je već jasno stavila do znanja kako od njega očekuje da radi svoj posao, tamo u radionici, dok se ona bavi svojim klijentima i njihovim uznemirujućim problemima?

„Ne želim da ti išta plaćaš“, reče Mma Ramocve gledajući ga s odlučnošću koja je u njemu istovremeno izazivala i strah i divljenje.

„Naravno“, požuri on da kaže. „Nisam o tome ni razmišljao.“

„S druge strane“, nastavi ona, „tvom servisu je preko potrebna sekretarica. Računi su ti uvek u haosu, zar ne?“

Nikad ne zapisuješ ono što isplaćuješ onim svojim beskorisnim šegrtima. A pretpostavljam da im neretko daješ i pozajmice, zar ne? Zavodiš li išta od toga u knjige?“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni u neprilici skrete pogled. Kako li je samo doznala da mu šegrti duguju svaki po više od šest stotina pula i da nema nikakvih naznaka da će ikad moći da mu vrate taj dug?

„Hoćeš da dođe i radi za mene?“, upita je, iznenađen predlogom. „A njeno radno mesto detektivke?“

Mma Ramocve mu načas ne odgovori. Još nije porazmislila o pojedinostima, ali obrisi plana su polako počinjali da se naziru. Ako presele njenu firmu u prostorije servisa, tada će Mma Makuci moći da zadrži svoj posao detektivske pomoćnice, dok će u isto vreme moći da obavlja i neophodne sekretarske poslove za servis. Gospodin Dž. L. B. Matekoni će moći da joj daje platu za to, što je značilo da će račun agencije biti oslobođen velikog dela tog tereta. To i kirija koju će dobijati za svoj lokal doprineće da finansijski položaj agencije bude znatno zdraviji.

Objasnila je gospodinu Dž. L. B. Matekoniju svoj predlog. Premda je oduvek izražavao sumnju u pogledu korisnosti Mme Makuci, uviđao je dobre strane ove zamisli, pogotovo zato što bi je takav aranžman usrećivao. A znao je da mu je to važnije od svega.

Mma Ramocve je kašljucnula.

„Mma Makuci“, zausti ona, „razmišljala sam o budućnosti.“

Mma Makuci, koja je u međuvremenu završila preuređivanje ormarića za arhivu, skuvala im je obema po šolju crvenog afričkog čaja i sada je započinjala svoju polusatnu pauzu, u kojoj je obično uživala u jedanaest pre podne. Beše

počela da čita časopis – neki stari broj *Nacionalne geografije* – koji joj je pozajmila njena rođaka učiteljica.

„O budućnosti? Da, to je uvek zanimljivo. Ali ne toliko kao prošlost, čini mi se. Ima jedan odličan članak u ovom časopisu, Mma Ramocve“, reče ona. „Pozajmiću vam ga kad ga pročitam. Govori o našim precima gore u Istočnoj Africi. Tamo ima jedan doktor Liki. On vam je čuveni doktor za kosti.“

„Doktor za kosti?“ Mma Ramocve je bila zbunjena. Mma Makuci se veoma dobro izražavala – na engleskom i na secvanskom – ali povremeno je upotrebljavala vrlo neobične izraze. Šta je doktor za kosti? Zvučalo je veoma slično reči nadržilekar, ali neće valjda biti da se doktor Liki može opisati kao nadržilekar?

„Aha“, potvrdi Mma Makuci. „On zna sve o starim kostima. Iskopava ih i onda nam kazuje o našoj prošlosti. Evo, pogledajte ovu.“

Podigla je fotografiju, odštampanu preko dve stranice. Mma Ramocve se čkiljavo zagleda ne bi li nešto razaznala. Već je neko vreme primećivala da joj oči nisu što su nekad bile i pribijavala se da će pre ili kasnije završiti kao Mma Makuci sa svojim neobičnim velikim naočarima.

„Je li to doktor Liki?“

Mma Makuci potvrdno klimnu. „Jeste, Mma“, odvrati, „to je on. Drži lobanju koja pripada nekoj pradaвної osobi. Ta osoba je živela pre mnogo vremena i sada je veoma pokojna.“

Mma Ramocve shvati kako želi da čuje više o tome. „A ta veoma pokojna osoba“, reče, „ko je ona bila?“

„U časopisu piše da je taj bio osoba onda kad je postojalo samo malo ljudi“, objasni Mma Makuci. „Tada smo svi živeli u Istočnoj Africi.“

„Svi?“

„Da. Svi. I moji. I vaši. Svi ljudi. Svi potičemo od iste male grupe predaka. Doktor Liki je to dokazao.“

Mma Ramocve se zamisli. „Znači, svi smo mi, na neki način, braća i sestre?“

„Jesmo“, odvrati Mma Makuci. „Svi smo isti ljudi. Eskimi, Rusi, Nigerijci. Isti su kao mi. Imaju istu krv. Istu DNK.“

„DNK?“, ponovi Mma Ramocve. „Šta je to?“

„Nešto što je Bog upotrebio da napravi ljude“, objasni Mma Makuci. „Svi smo sačinjeni od DNK i vode.“

Mma Ramocve na trenutak razmisli o implikacijama ovih otkrovenja. Nije imala nikakvih gledišta o Eskimima i Rusima, ali Nigerijci su bili nešto drugo. Međutim, pomislila je kako je Mma Makuci u pravu: ako univerzalno bratstvo – i sestrinstvo – išta znači, moraće da prihvate i Nigerijce.

„Da ljudi znaju za to“, reče, „da znaju da smo svi potekli iz iste porodice, bili bi bolji jedni prema drugima, zar ne?“

Mma Makuci je spustila časopis. „Sigurna sam da bi“, odvrati ona. „Da to znaju, bilo bi im teško da rade ružne stvari jedni drugima. Možda bi čak poželeli da se ispomažu.“

Mma Ramocve je ćutala. Mma Makuci joj svojim rečima nije nimalo olakšala, ali ona i gospodin Dž. L. B. Matekoni behu odlučili i sad joj nije bilo druge do da saopšti lošu vest.

„Sve je to vrlo zanimljivo“, reče ona pokušavajući da zvuči odlučno. „Kad budem imala vremena, moraću da pročitam nešto više o doktoru Likiju. Ovog časa mi je svaki minut posvećen tome da smislim kako da održim posao. Stanje na poslovnom računu nam nije dobro, znate. Naš poslovni račun ne liči na one koje vidite u novinama – znate ih, one koji imaju dva stupca, prihode i troškove, a prvi su uvek veći od drugih. U našoj firmi situacija je obrnuta.“

Začutala je posmatrajući dejstvo svojih reči na Mmu Makuci. S onim naočarima, bilo je teško reći šta misli.

„Stoga ću morati nešto da preduzmem“, nastavi. „Ako ne preduzmem ništa, dodeliće nam stečajnog upravnika ili će direktor banke doći da nam oduzme firmu. Tako to biva s firmama koje ne stvaraju profit. Gadna stvar.“

Mma Makuci je zurila u svoj pisaći sto. Potom je podigla pogled i za trenutak su joj se u naočarima ogledale grančice trnovite akacije u dvorištu. Na Mmu Ramocve je to delovalo pomalo uznemirujuće – kao da posmatra svet očima nekoga drugog. Dok je razmišljala o tome, Mma Makuci je pomerila glavu i Mma Ramocve načas u njenim naočarima ugleda odraz sopstvene crvene haljine.

„Radim najbolje što mogu“, tiho će Mma Makuci. „Nadam se da ćete mi pružiti šansu. Veoma sam srećna što radim kao detektivska pomoćnica u ovoj agenciji. Ne želim da budem sekretarica do kraja života.“

Začutala je i pogledala u Mmu Ramocve. Kako je, pomisli Mma Ramocve, biti Mma Makuci, sekretarica s diplomom Bocvanskog koledža za sekretarice koja je na završnom ispitu osvojila devedeset sedam odsto bodova, ali koja nema nigde nikog sem nešto malo rodbine u dalekom Bobonongu? Znala je da im Mma Makuci šalje novac, jer ju je videla jednom u pošti kako plaća za slanje stotinu pula poštanskom uputnicom. Zamišljala je da su saznali za unapređenje i da se ponose svojom sestričinom, bratanicom ili šta im već dođe, kojoj u Gaboronu ide tako dobro. Dok je istina zapravo glasila da ta sestričina ili bratanica ne dobija otkaz samo iz čistog milosrđa, i da te ljude u Bobonongu zapravo izdržava Mma Ramocve.

Pogled joj pređe na pisaći sto Mme Makuci i časopis još otvoren na stranici sa slikom doktora Likija kako drži

lobanju. Doktor Liki je s fotografije gledao pravo u nju. Dakle, Mma Ramocve?, kao da je govorio. Šta ćemo s ovom vašom pomoćnicom?

Nakašljala se. „Ništa vi ne brinite“, reče joj. „I dalje ćete biti detektivska pomoćnica. Ali kad pređemo u prostorije u *Brzim motorima Tlokvenga*, biće nam potrebno da obavljate još neka zaduženja. Gospodinu Dž. L. B. Matekoniju je potrebna pomoć u kancelarijskom delu posla. Bićete jednu polovinu sekretarica, ali i jednu polovinu detektivska pomoćnica.“ Zastavši načas, ona žurno dometnu: „Ali slobodno se i dalje nazivajte detektivskom pomoćnicom. To će vam biti zvanična titula.“

Mma Makuci je ostatak dana bila ćutljivija nego inače. Poslepodnevni čaj je skuvala u tišini i bez reči je pružila Mmi Ramocve njenu šolju, ali na kraju dana se činilo da je prihvatila svoju sudbinu.

„Pretpostavljam da je kancelarija gospodina Dž. L. B. Matekonija u haosu“, reče ona. „Ne mogu da ga zamislim da se dokumentacijom bavi onako kako bi trebalo. Muškarci ne vole da se bakću time.“

Mmi Ramocve je laknulo zbog ove promene tona. „I jeste kaos, i te kakav“, ona će na to. „Učinićete mu veliku uslugu ako ga sredite.“

„Učili smo to na koledžu“, reče Mma Makuci. „Jednog dana su nas poslali u firmu čija je dokumentacija bila u vrlo lošem stanju i rečeno nam je da sve dovedemo u red. Bilo nas je četiri, ja i tri lepe devojke. Lepe devojke su sve vreme čavrljale s muškarcima iz te firme, dok sam ja radila.“

„A!“, izusti Mma Ramocve. „Jasno mi je.“

„Radila sam do osam naveče“, nastavi Mma Makuci. „Ostale devojke su u pet sati otišle s muškarcima u bar, a mene ostavile u kancelariji. Sutra ujutru, upravnica koledža

je rekla kako smo uradile veoma dobar posao i da ćemo sve dobiti najvišu ocenu za obavljene zadatke. Ostale devojke bile su veoma zadovoljne. Rekle su kako ja možda jesam najviše radila na sređivanju, ali da su one odradile teži deo posla, tako što su sprečile muškarce da mi smetaju. Zaista su tako mislile.“

Mma Ramocve je odmahнула glavom. „Nikakve vajde od njih, od tih devojaka“, reče ona. „Danas u Bocvani ima i previše takvih. Ali barem znate da ste uspeli u životu. Vi ste danas detektivska pomoćnica, a šta su one? Niko i ništa, rekla bih.“

Mma Makuci je skinula svoje velike naočari i sada je brižljivo glancala stakla krajičkom maramice.

„Dve od njih su se udale za vrlo bogate muškarce“, reče ona. „Žive u velikim kućama tamo blizu hotela *Sunce*. Viđam ih kad se šetaju naokolo sa skupim naočarima za sunce na nosu. Treća je otišla u Južnu Afriku i postala model. Videla sam njene slike u jednom časopisu. Našla je sebi muža koji je fotograf u tom istom časopisu. Taj ima novca kao pleve i veoma je srećna s njim. Zovu ga Polaroid Kumalo. Vrlo je zgodan i poznat.“

Vratila je naočari na nos i pogledala svoju poslodavku.

„Jednog dana ćete i vi imati muža“, reče Mma Ramocve. „A taj muškarac biće jedan veoma srećan čovek.“

Mma Makuci odmahnu glavom. „Ne verujem da će biti muža za mene“, odvrati. „U Bocvani nema dovoljno muškaraca. To svi znaju. Svi muškarci su se poženili i nijedan nije ostao.“

„Čujte, gde piše da se morate udavati“, na to će Mma Ramocve. „Neudate devojke danas imaju veoma dobar život. Eto, ja sam samica. Nisam udata.“

„Ali uskoro ćete se udati za gospodina Dž. L. B. Matekonija“, reče Mma Makuci. „Nećete još dugo biti samica. I već ste se jednom...“

„Nisam morala da se udam za njega“, prekide je Mma Ramocve. „Bila sam savršeno srećna kao samica. I mogla sam to i da ostanem.“

Ona začuta, primetivši da je Mma Makuci ponovo skinula naočari i da ih iznova glanca. Behu se zamaglile.

Mma Ramocve malo razmisli. Nikad nije bila u stanju da vidi da je neko nesrećan i da ne preduzme baš ništa. Bila je to nezgodna osobina za privatnog detektiva, jer se u tom poslu vidi mnogo nesreće, ali naprosto, koliko god je pokušavala, nikad joj nije polazilo za rukom da stisne srce. „E, da, još nešto“, reče ona. „Nisam vam rekla da naziv vašeg novog radnog mesta glasi 'zamenica upravnika *Brzih motora Tlokvenga*'. To nije običan sekretarski posao.“

Mma Makuci je podigla pogled i osmehnula se.

„Baš lepo“, reče ona. „Vrlo ste ljubazni prema meni, Mma.“

„A i plata je veća“, nastavi Mma Ramocve odbacujući svaki oprez. „Ne mnogo, ali malčice veća. Tako ćete moći da šaljete malo više novca svojim tamo gore u Bobonongu.“

Činilo se da je potonja informacija znatno popravila raspoloženje Mme Makuci i osećao se određeni polet u tome kako je prionula na poslednje dužnosti tog dana, prekućavanje nekoliko pisama koja Mma Ramocve beše ispisala rukom. Sada je Mma Ramocve izgledala potišteno. Za sve je kriv doktor Liki, zaključila ona naposljetku. Da se nije umešao u razgovor, možda bi odlučnije nastupila. A ovako, ne samo da je dodelila Mmi Makuci novo unapređenje nego joj je pride dala i povišicu, a da se nije prethodno posavetovala s gospodinom Dž. L. B. Matekonijem. Ali uvek se nađe dobar

čas za saopštavanje nezgodnih vesti, valjalo ga je samo sačekati. Muškarci obično u izvesnom trenutku spuste gard, a umeće uspešne žene, koja zna da nadigra muškarce u njihovoj sopstvenoj igri, sastoji se u tome da uvreba svoj trenutak. A kada taj trenutak dođe, lako će uticati na muškarca. Mora samo da sačeka.

Drugo poglavlje

DEČAK U NOĆI

Njihov logor se nalazio u delti Okavanga, u okolini Mauna, pod krošnjama visokog balzamovog drveća. Manje od kilometra prema severu pružalo se jezero, pantljika plavetnila u smeđim i zelenim tonovima buša. Trava savane je bila visoka i bujna, a i životinje su tu nalazile dobro sklonište. Ako si hteo da vidiš slona, morao si dobro da osmotriš, jer su se u bujnom rastinju čak i njihova glomazna siva tela teško raznavala dok su se polako kretali kroz svoju ispašu.

Logor, privremeni skup od pet ili šest velikih šatora postavljenih tako da su obrazovali polukrug, pripadao je čoveku koga su poznavali pod imenom Rra Pula, gospodin Kiša, koje je dugovao ubeđenju – u više navrata empirijski potvrđenom – kako njegovo prisustvo donosi preko potrebnu kišu. Rra Pula je drage volje dopuštao da se to ubeđenje održava. Kiša je donosila sreću; otud je poticao uzvik *Pula! Pula! Pula!*, kojim se sreća proslavljala ili prizivala. Rra Pula bio je čovek uzanog, mršavog lica i grube, suncem išarane kože kakva je česta kod belaca koji su čitav život proveli pod afričkim nebom. Te sunčane pege su se s vremenom stopile

u jedno, pa je sada bio preplanuo i taman od glave do pete, poput bledog testa stavljenog u vruću pećnicu.

„Polako postaje jedan od nas“, reče neko od njegovih ljudi dok su jedne večeri sedeli oko vatre. „Jednog dana će se probuditi i biće Mocvana, iste boje kao mi.“

„Ne može neko postati Mocvana samo tako što će promeniti boju kože“, primeti drugi. „Mocvana je Mocvana i iznutra. Zulu je spolja isti kao mi, ali iznutra je uvek Zulu. Ne možeš jednog Zulua pretvoriti u Mocvanu. Različiti su.“

Oko vatre je zavladao tajac dok su razmišljali o ovome.

„Ima mnogo toga što nas čini onim što jesmo“, reče naposletku jedan tragač. „Ali najvažnija od svega jeste majčina utroba. Tamo si zadojen mlekom koje te čini Mocvanom ili Zuluom. Mleko Mocvane, dete Mocvana. Mleko Zulua, dete Zulu.“

„Ne zadojiš se mlekom u utrobi majke“, na to će jedan mlađi čovek. „Ne ide to tako.“

Onaj stariji ga ljutito odmeri. „Pa šta onda jedemo tih prvih devet meseci, gospodine Pametni, gospodine Diplomirani? Po tebi, jedemo majčinu krv? To hoćeš da kažeš?“

Mlađi je odmahnuo glavom. „Nisam siguran šta jedemo“, reče on. „Ali mleko dobijamo tek pošto se rodimo. To pouzdano znam.“

Stariji ga prezrivo pogleda. „Nemaš ti pojma. Nemaš dece, je l' tako? Šta ti znaš o tome? Čovek bez dece, a ovamo priča kô da ih ima buljuk. A ja imam petoro dece. Petoro.“

Podigao je prste jedne ruke. „Petoro dece“, ponovi. „I svih petoro napravljeni od mleka svoje majke.“

Zaćutali su. Pokraj druge vatre, samo na stolicama a ne na panjevima, sedeli su Rra Pula i njegovo dvoje klijenata. Zvuci njihovih glasova, nerazgovetno mrmljanje, do

maločas su se pronosili do ljudi, ali sada su i oni ćutali. Rra Pula najednom ustade.

„Tamo ima nećega“, reće on. „Šakal, može biti. Ponekad priđu sasvim blizu vatre. Ostale životinje joj ne prilaze.“

Jedno od klijenata, sredovečni muškarac u šeširu sa širokim, mekanim obodom, ustao je i zagledao se u pomrčinu.

„Je li leopard sklon da priđe ovako blizu?“, upita on.

„Nikad“, odvrati Rra Pula. „Stidljive su vam oni beštije.“

Žena koja je sedela na sklopivoj platnenoj hoklici sada je naglo okrenula glavu.

„Tamo sasvim sigurno ima nećega“, reće ona. „Slušajte.“

Rra Pula na to spusti šolju koju je držao u ruci i doviknu svojim ljudima:

„Sajmone! Motopi! Nek mi neko donese veliku baterijsku lampu. Trkom!“

Mlađi muškarac je ustao i žurno otišao do šatora s opremom. Donoseći svom poslodavcu ručni reflektor, i sam je čuo zvuke i odmah je uključio moćnu lampu i prešao njenim mlazom svetlosti po krugu pomrčine oko logora. Videli su obrise žbunja i niskog drveća, sve čudno pljosnate i jednodimenzionalne na jakom svetlu.

„Zar ga to neće uplašiti?“, upita žena.

„Možda i hoće“, odvratio je Rra Pula. „Ali ne želimo nikakva iznenađenja, zar ne?“

Svetlost je opisujući krug nakratko osvetlila lišće trnovite akacije. Zatim se spustila u njeno podnožje i tamo su ga ugledali.

„Pa to je dete“, reće čovek s mekanim šeširom. „Dete? Ovde?“

Dete je bilo na sve četiri. Tako obasjano mlazom svetlosti, podsećalo je na životinju osvetljenu automobilskim farovima, koja se ukoči ne znajući šta da radi.

„Motopi!“, viknu Rra Pula. „Idi po to dete i dovedi ga ovamo.“

Čovek s ručnim reflektorom se žurno uputi kroz travu, sve vreme osvetljavajući malenu figuru. Kad je došao do deteta, ono naglo pobeže u tamu, ali nešto ga je usporavalo i vrlo brzo se spotaklo i palo. Čovek je pružio ruke, ispustivši reflektor. Začuo se zvonak zvuk kad je metal udario o kamen i svetlo se ugasio. Ali čovek je u međuvremenu dohvatio dete, koje se vrpaljilo i otimalo dok ga je podizao.

„Ne otimaj se, maleni“, reče mu on na jeziku Secvana. „Neću te povrediti. Neću te povrediti.“

Dete je nastavilo da se otima i njegovo stopalo udari čoveka u stomak.

„Ne radi to!“ Protresao je dete i držeći ga jednom rukom snažno ga je udario po ramenu.

„Eto ti! To ti sleduje kad pokušaš da šutneš čiku! I biće opet ako se ne pripaziš!“

Iznenadeno udarcem, dete je prestalo da se opire i samo je mlitavo ležalo.

„I još ću ti nešto reći“, promrmlja čovek idući prema vatri, gde je čekao Rra Pula. „Zaudaraš.“

Spustio je dečaka na zemlju pokraj stola na kom je stajao kerozinski fenjer; ipak, nije ispuštao detinju ruku, za slučaj da mališan pokuša da šmugne ili čak da šutne nekog od belaca.

„Znači, ovo je naš mali šakal“, reče Rra Pula gledajući naniže u dečaka.

„Potpuno je go“, reče žena. „Nema ni krpice na sebi.“

„Koliko mu je godina?“, upita se jedan od ljudi. „Ne može biti više od šest ili sedam. Možda ni toliko.“

Rra Pula je na to podigao fenjer i prineo ga detetu; svetlost je poigravala po koži koja je izgledala ispresecana

bezbroynim sitnim ožiljcima i ogrebotinama, kao da ga je neko vukao kroz buš. Stomak mu je bio upao i videla su mu se rebra; malecka stražnjica bila mu je skvrčena i bez imalo mesa na sebi; na gornjem delu jednog stopala, protežući se popreko, zjapila mu je otvorena rana, s belim obodom oko tamnog središta.

Dečak je podigao pogled ka fenjeru i učini se kao da pokušava da se skloni od radoznalih pogleda.

„Ko si ti?“, upita ga Rra Pula na secvanskom. „Odakle si?“

Dečak je buljio u svetlo ne reagujući na pitanje.

„Pokušaj na jeziku Kalanga“, naloži Rra Pula Motopiju. „Probaj njega, a onda probaj i Herero. Možda je on Herero. Ili probaj bušmanski, za slučaj da je Bušman. Dovoljno dobro govoriš sve te jezike, Motopi. Vidi možeš li išta izvući iz malog.“

Čovek kleče, kako bi mu se pogled našao u nivou detinjeg. Počeo je na jednom jeziku, pažljivo izgovarajući reči, a kad nije dobio nikakvu reakciju, prešao je na sledeći. Dečak je ostao nem.

„Mislim da ovo dete uopšte ne ume da govori“, rekao je. „Mislim da ne razume ni reč od onoga što govorim.“

Tada je prišla žena, pružila ruku i dotakla dečaka po ramenu.

„Jadničak mali“, reče ona. „Izgleda kao da je...“

Ali onda je jauknula i naglo trgla ruku. Dečak ju je ujeo.

Motopi je dograbio malog za desnu ruku i povukao ga na noge. Nagnuvši se napred, snažno ga ošamari preko lica. „Ne!“, viknu na njega. „Nevaljalče jedan!“

Žena ga ljutito odgurnu. „Ne udarajte ga“, uzviknu ona. „Uplašen je. Zar ne vidite? Nije hteo da me povredi. Nije trebalo da pokušavam da ga dodirnem.“

„Dete ne sme da ujeda ljude, Mma“, tiho će čovek. „To ne volimo.“

Žena beše omotala šaku maramicom, ali mala mrlja krvi se već probila kroz nju.

„Daću vam penicilin za to“, reče Rra Pula. „Ljudski ujed ume da se dà na zlo.“

Pogledali su u dete koje je u međuvremenu leglo na zemlju, kao da se sprema da zaspi, ali je gledalo naviše u njih, posmatralo ih.

„Ovo dete ima veoma čudan vonj“, reče Motopi. „Jeste li приметili, Rra Pula?“

Rra Pula onjuši vazduh. „U pravu si“, odvrati. „Možda je od te rane. Zagnojena je.“

„Nije“, reče Motopi. „Imam osetljiv nos. Osećam zadah rane, ali ovo je nešto sasvim drugačije. Ovo je zadah koji se inače ne može osetiti na detetu.“

„Pa šta je to?“, upita Rra Pula. „Prepoznaješ li?“

Motopi potvrdno klimnu. „Da“, odgovori. „To je miris lava. Ništa drugo nema taj miris. Samo lav.“

Načas niko nije progovarao. A onda je Rra Pula prasnuo u smeh.

„Malo sapuna i vode, i sve će biti u redu“, reče on. „I valja staviti nešto na tu ranu. Sumporni prašak bi trebalo da je zasuši.“

Motopi je obazrivo podigao dečaka u naručje. Mališan ga je posmatrao, zgrčen od straha, ali se nije opirao.

„Okupaj ga i drži ga kod sebe u šatoru“, reče Rra Pula. „Ne daj da pobegne.“

Klijenti su se vratili na svoja mesta pokraj vatre. Žena se zgledala s muškarcem, koji podiže obrve i sleže ramenima.

„Zaboga, odakle je došao?“, upita ona Rra Pulu dok je ovaj džarao vatru nagorelim štapom.

„Iz nekog od sela u okolini, pretpostavljam“, reče on. „Najbliže se nalazi tridesetak kilometara u onom pravcu. Mali je verovatno čuvao goveda, izgubio se i odlutao u buš. Ume to da se desi s vremena na vreme.“

„Ali zašto nema odeće na sebi?“

On sleže ramenima. „Ponekad ti dečaci koji čuvaju goveda i nemaju na sebi ničega sem pregače na kukovima. Verovatno mu je ostala negde na trnju u bušu. Možda i sad leži tamo negde.“

Pogledao je u ženu. „Ovakve stvari nisu u Africi nikakva retkost. Mnogo dece nestaje. Ali pojave se, živa i zdrava. Niste valjda zabrinuti za njega?“

Žena se namršti. „Dabome da jesam. Svašta mu se moglo dogoditi. I šta je s divljim zverima? Mogao ga je ugrabiti lav. Svašta mu se moglo desiti.“

„Tačno“, na to će Rra Pula. „Moglo je. Ali nije. Sutra ćemo ga odvesti u Maun i predati tamošnjoj policiji. Nek oni to rešavaju. Doznaće odakle je i otpremiće ga kući.“

Žena je izgledala zamišljeno. „Zašto je vaš čovek rekao da mali miriše kao lav? Nije li to prilično čudno?“

Rra Pula prasnu u smeh. „Čućete vi svakojakih čudnih stvari od ovdašnjeg sveta. Oni drugačije gledaju na stvari. Onaj čovek, Motopi, odličan je tragač. Ali sklon je da o životinjama govori kao da su ljudska bića. Kaže kako razgovaraju s njim. Tvrđi kako je kadar da namiriše strah u životinje. Takve su njegove priče. Šta da se radi, takav je.“

Neko vreme su sedeli i ćutali, a onda žena reče da ide na spavanje. Poželeli su joj laku noć, a Rra Pula i muškarac su još oko sat vremena sedeli pokraj vatre govoreći veoma malo, posmatrajući kako klade polako sagorevaju, a varnice vrcaju u nebo. Motopi je u svom šatoru ležao sasvim nepomično, ispružen poprečno na ulazu kako mališan ne

bi mogao da izađe neprimećen. Ali nije bilo verovatno da će pokušati; beše zaspao, manje ili više odmah pošto ga je uneo u šator. Sada ga je Motopi, i sam na rubu sna, posmatrao ispod otežalih kapaka. Dečak je duboko disao, pokriven jagnječim kožuhom. Beše pojeo parče mesa koje su mu dali, izgladnelo navalivši na njega, i žudno je ispio lonče vode koje su mu ponudili, lapajući je jezikom onako kako to rade životinje na pojilu. Motopi pomisli kako se još oseća onaj čudan, plesnivo-jedak zadah, koji ga je tako snažno podsećao na miris lava. Ali zašto bi, pitao se, dete mirisalo na lava?

Treće poglavlje

PRIČE IZ RADIONICE

Na putu do *Brzih motora Tlokvenga*, Mma Ramocve je zaključila kako joj nema druge do da sve lepo prizna gospodinu Dž. L. B. Matekoniju. Bila je svesna da je prekoračila svoja ovlašćenja kad je unapredila Mmu Makuci u zamenu upravnika servisa – jer bi mu ona sasvim izvesno zamerala da pokuša da deli unapređenja njenim radnicima – i shvatala je da će naprosto morati da mu kaže šta se dogodilo. Bio je dobar čovek i mada je oduvek smatrao kako je Mma Makuci luksuz koji Mma Ramocve sebi baš i ne može da priušti, svakako će razumeti koliko je ovoj važno da ima nekakav položaj. Najzad, šta ima veze ako Mma Makuci naziva sebe zamenicom upravnika, ukoliko obavlja posao koji bi trebalo da obavlja. No sem toga je tu bio i problem povišice plate. To će već biti malo teže.

Kasnije tog poslepodneva, Mma Ramocve se malim belim kombijem, koji joj je gospodin Dž. L. B. Matekoni nedavno popravio, uputila u *Brze motore Tlokvenga*. Kombi je dobro radio, sad kad je gospodin Dž. L. B. Matekoni proveo tako mnogo slobodnog vremena sređujući mu motor.

Mnoge delove je zamenio potpuno novima, poručenim s druge strane granice. Tu je, na primer, bio novi karburator, ali i nove-novcate kočnice. Sada je bilo dovoljno da Mma Ramocve samo dodirne kočionu pedalu i kombi se zaustavljao uz škripu guma. U prošlosti, pre no što se gospodin Dž. L. B. Matekoni tako zainteresovao za njen kombi, Mma Ramocve je morala da pritisne tu pedalu po tri ili četiri puta da bi kombi uopšte počeo da usporava.

„Mislim da nikad više neću udariti ni u koga otpozadi“, rekla je zahvalno Mma Ramocve kad je prvi put isprobala nove kočnice. „Moći ću da se zaustavim kad god hoću.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je izgledao uznemireno. „Nadasve je važno imati dobre kočnice“, rekao je. „Ne smeš dozvoliti da ti ponovo propadnu. Samo mi kaži i postaraću se da budu tip-top.“

„Hoću“, obećala je Mma Ramocve. Automobili su je vrlo malo zanimali, mada je veoma volela svoj mali beli kombi, koji ju je tako verno služio. Nije joj išlo u glavu zašto ljudi tako čeznu za mercedesom, kad ima toliko drugih kola koja će čoveka bezbedno prebaciti na odredište i vratiti natrag a da se na njih ne mora potrošiti bogatstvo. To interesovanje za automobile je muški problem, smatrala je. Viđalo se kako se razvija kod malih dečaka, s malim žičanim modelima automobila koje su pravili, i nikad nije istinski nestajalo. Zašto su muškarcima automobili tako zanimljivi? Automobil je samo mašina, ništa više, i pomislio bi čovek da će muškarce stoga zanimati i mašine za veš ili pegle, što se toga tiče. Ipak, nije bilo tako. Nikad ih nisi mogao videti kako stoje i razgovaraju o mašinama za veš.

Stigavši do *Brzih motora Tlokvenga*, zaustavila je mali beli kombi ispred servisa i izašla. Kroz mali prozor koji je gledao na unutrašnje dvorište, videla je da u kancelariji

nema nikog, što je značilo da gospodin Dž. L. B. Matekoni po svoj prilici leži pod nekim vozilom u radionici ili da drži predavanje dvojici svojih beznadežnih šegrta pokušavajući da im utuvi u glavu nešto teško iz oblasti mehanike. Beše priznao Mmi Ramocve da se više gotovo i ne nada da od ta dva momka može nešto biti, i ona je saosećala s njim. Nije bilo lako ubediti mlade ljude kako moraju da rade; očekivali su da im se sve servira na tacni. Kao da niko od njih nije razumeo da je sve što imaju u Bocvani – a imali su mnogo – stečeno teškim radom i odricanjem. Bocvana nikad nije pozajmljivala novac i potom tonula u dugove, kao što se dešavalo mnogim drugim zemljama u Africi. Naprotiv, marljivo su štedeli i zatim veoma obazrivo trošili taj novac; polagali su se računi za svaki potrošeni cent, za svaku tebu; ništa nije odlazilo u džepove političara. Možemo da budemo ponosni na svoju zemlju, pomisli Mma Ramocve, i ja se njome ponosim; ponosim se onim što je radio moj otac, Obed Ramocve; ponosim se Seretseom Kamom i time kako je od mesta koje su Britanci potpuno zanemarili stvorio novu zemlju. Možda nisu naročito vodili računa o nama, razmišljala je, ali sada znaju šta možemo. Poštuju nas zbog toga; pročitala je šta je rekao američki ambasador. „Duboko poštujemo narod Bocvane zbog svega što je postigao“, izjavio je. Zablistala je od ponosa na te njegove reči. Znala je da ljudi tamo preko mora, ljudi u tim dalekim i tako zastrašujućim zemljama imaju visoko mišljenje o Bocvani.

Bilo je dobro biti Afrikanac. U Africi su se događale neke strašne stvari, stvari koje su izazivale stid i oćajanje kad čovek pomisli na njih, ali postojalo je i štošta drugo u vezi s njom. I pored ogromne patnje afričkih naroda, i pored užasnih zverstava i haosa koje su prouzrokovali vojnici – golobradi mladići s puškama, zapravo – u Africi je

još bilo toliko toga čime se čovek mogao istinski ponositi. Bilo je dobrote i ljubaznosti, na primer, večite spremnosti na osmeh, bilo je umetnosti i muzike.

Otišla je okolo, do ulaza u radionicu. Unutra su se nalazila dva kola, jedna na dizalici, a druga parkirana pored zida, s akumulatorom povezanim na mali punjač postavljen pokraj prednjeg točka. Nekoliko delova bilo je ostavljeno da leži na podu – izduvna cev i još nešto što nije prepoznala – a ispod kola na dizalici nalazila se otvorena kutija s alatom. Ali od gospodina Dž. L. B. Matekonija nije bilo ni traga ni glasa.

Tek kad je jedan ustao, Mma Ramocve je shvatila da su šegrti tu. Dotad su sedeli na podu, naslonjeni na prazno limeno bure za naftu, igrajući se tradicionalne igre piljaka. Sada je jedan od njih, viši dečko čijeg imena nikad nije mogla da se seti, ustao otirući ruke o umazani kombinezon.

„Dobar dan, Mma“, reče on. „Nije ovde. Gazda. Otišao je kući.“

Šegrt se široko osmehivao, ali na način koji joj se nije dopadao. Bio je to familijaran osmeh, od onih kakve je, zamišljala je, upućivao nekoj devojci na igranci. Dobro je znala takve mladiće. Gospodin Dž. L. B. Matekoni joj je jednom prilikom rekao da njih ne zanima ništa sem devojaka i nije joj bilo teško da mu poveruje. Pritom, bila je uznemirujuća spoznaja da zasigurno postoji more devojaka koje zanimaju ovi momci sa svojom napomađenom kosom i bleštavobelim osmesima.

„Otkud to da je tako rano otišao kući?“, upita ona. „Je li sav posao gotov? Zato vas dvojica sedite dokoni?“

Šegrt se osmehnuo. Drži se, pomislila je, poput nekog ko nešto zna, i ona se upita šta je to. Ili je, naprosto, posredi

osećaj nadmoćnosti, snishodljivost s kojom se verovatno ophodio prema svim ženama?

„Ne“, odvrati on, okrznuvši pogledom svog druga. „Kakvi gotov, taman posla. Tek treba da se latimo onih kola tamo.“ Mahnuo je, kao uzgred, prema vozilu na dizalici.

Uto je i drugi šegrt ustao s poda. Beše nešto jeo i sad mu se oko usana nazirao tanak trag brašna. Šta bi devojke rekle na to?, pomisli nestašno Mma Ramocve. Zamislila ga je kako pokušava da šarmira neku devojku, blaženo nesvestan da je musav od brašna. Možda i jeste bio lepuškast dečko, ali bela linija oko usana pre bi izazvala smeh nego leptiriće u stomaku.

„Šef je ovih dana često odsutan“, javi se drugi šegrt. „Ponekad ode još u dva sata. Sav posao ostavi nama.“

„Ali to je problem“, uplete se visoki. „Ne možemo sve sami. Razumemo se mi u kola, samo da znate, ali još nismo sve naučili.“

Mma Ramocve je pogledala naviše, u automobil na velikoj dizalici. Bio je to jedan od onih starih karavana francuske proizvodnje, tako popularnih u nekim delovima Afrike.*

„Eto, na primer, taj auto“, reče prvi šegrt. „Izlazi mu para kroz auspuh. Čitavi oblaci. To znači da mu je otišla brtva i da tečnost za hlađenje ulazi u cilindar. I onda se stvara para. Sve šišti od nje.“

„Pa“, na to će Mma Ramocve, „što ne popravite kvar? Ne može vas gospodin Dž. L. B. Matekoni sve vreme držati za ruku.“

* Pežo 504 „Break“ iz 1970, koji je od prvog dana prihvaćen u Africi kao vozilo za sve namene, a zbog velikog prtljažnog prostora je već decenijama veoma popularan kao taksi vozilo. (Prim. prev.)